

REGIONALNA EKONOMSKA SARADNJA I EFEKTI INICIJATIVE OTVORENI BALKAN

- Poslovna perspektiva -

Spisak skraćenica:

AEO	Ovlašćeni privredni subjekt za sigurnost i bezbednost	NBS NBNMK	Narodna banka Srbije Narodna banka Severne Makedonije
ALB	Republika Albanija	NTMs	Netarifne mere
BCPs	Granični prelazi	OBI	Inicijativa Otvoreni Balkan
MKD	Republika Severna Makedonija	SRB	Republika Srbija
MoU	Memorandum o razumevanju		

Metodologija

AmCham Srbija, AmCham Severna Makedonija i AmCham Albanija sprovele su dve ankete i jednu regulatornu analizu, u periodu od avgusta 2022. do januara 2023. godine u cilju provere potražnje, kao i učinka postojećih regionalnih ekonomskih integracija. Populacija za istraživanje bila su kompanije članice pomenutih AmCham-ova.

Prvo istraživanje se bavilo **ispitivanjem svesti** koje je merilo percepciju kompanija o regionalnim ekonomskim inicijativama, očekivanjima i stvarnom uticaju na njihovo poslovanje, uz detaljnu studiju slučaja poslednje sprovedene inicijative – Inicijative Otvoreni Balkan. Uzorak ankete činilo je 207 kompanija, iz širokog dijapazona sektora. Većina ispitanika predstavlja top menadžment kompanija. Metoda anketiranja je bila onlajn upitnik sa odgovorima sa višestrukim izborom kao i pitanja otvorenog odgovora.

Drugo istraživanje je bilo **dubinsko istraživanje trgovine**, koje je merilo opipljive rezultate dosadašnje implementacije OBI sporazuma. Metoda anketiranja je bila upitnik putem e-pošte praćen ličnim (*online*) intervjonom. Upitnik se sastojao iz kvantitativnog i kvalitativnog dela. **Kvantitativni deo** je imao za cilj izračunavanje direktnih ušteda privatnog sektora u vremenu i troškovima vezanim za izvoz i uvoz u okviru Inicijative Otvoreni Balkan. Osnovni podaci za poređenje u kvantitativnom delu Upitnika bili su januar – septembar 2021. godine, pre pokretanja Inicijative Otvoreni Balkan. **Kvalitativni deo** je imao za cilj da obuhvati zadovoljstvo privatnog sektora postojećim merama za olakšavanje trgovine koje se nude u okviru Inicijative Otvoreni Balkan, kao i da identifikuje dodatne oblasti za dalje unapređenje. Uzorak je činila 21 kompanija koja se bavi regionalnom trgovinom u okviru Inicijative Otvoreni Balkan i obuhvata 30 statističkih podataka u vezi sa izvozom ili uvozom robe u pojedinim sektorima, kao što su: sveži proizvodi biljnog porekla (20% uzorka), prerađena biljna i hrana mešovitog porekla (23%), mleko i mlečni proizvodi (17%), meso i proizvodi od mesa (14%), farmaceutski i kozmetički proizvodi (13%, prerađeni industrijski proizvodi (npr. proizvodi lake proizvodnje, automobilski delovi (13%)).

Regulatorna analiza **ključnih prepreka slobodnom kretanju kapitala** između zemalja članica OBI-ja urađena je sa fokusom na pitanja koja multinacionalne kompanije i regionalne kompanije koje traže poslovnu ekspanziju vide kao prepreku za rast regionalnog poslovanja. Cilj analize je u mapiranju konkretnih koraka u pravcu povećanja atraktivnosti čitavog

regiona za strane investicije, sa stanovišta prekogranične kontrole kapitala, kao i otklanjanje prepreka za prekograničnu ekspanziju kompanija u regionu.

Rezultati anketa i regulatorne analize su predstavljeni i diskutovani među članovima AmCham-a, a njihovi sugestije i komentari implementirani su u završni izveštaj.

REZIME

Očekivanja od regionalnih ekonomskih integracija su značajna, ali još uvek neispunjena.

- **9 od 10 preduzeća očekuje da će imati koristi od jačanja regionalnih ekonomskih integracija.**
- Očekuju se pune pogodnosti sa **obuhvatanjem svih tržišta WB6 i sve 4 slobode, što je još uvek udaljen cilj** sudeći po implementaciji CEFTA, Inicijative Otvoreni Balkan i Berlinskog procesa.
- Do sada se **CEFTA** smatra najkorisnijom inicijativom za pojedinačna preduzeća, **Inicijativa Otvoreni Balkan** se smatra vrednom (iako se sprovodi samo godinu dana), dok je **Berlinski proces** najmanje prepoznat kao koristan preduzećima (ispitanici znaju vrlo malo o njegovim ciljevima i povezanošću sa potrebama privrednih subjekata).

Rezultati Inicijative Otvoreni Balkan do sada:

- **OBI uživa podršku privatnog sektora** jer se inicijalno bavi dugogodišnjim preprekama za olakšavanje trgovine u regionu (u vezi sa prekograničnom trgovinom prehrambenim proizvodima) uz **značajnu političku podršku implementaciji**, koja se smatra ključnim faktorom za postizanje bilo kakvog opipljivog rezultata u naporima za olakšavanje trgovine.
- Iako ima za cilj da pokrije sve četiri slobode, sa potpisanim sporazumima u oblasti slobodnog kretanja robe, slobodnog kretanja lica i ograničenim i pravno neobavezujućim memorandumima u oblasti trgovine uslugama (turizam), kao i bez sporazuma u oblasti slobodnog kretanja kapitala, posle godinu dana primene je opipljiv uticaj na poslovanje u oblasti trgovine robom.
- **Trgovina robom – najznačajnija poboljšanja su primećena u skraćenju uvozno-izvoznih procedura za trgovinu robom biljnog i životinjskog porekla, skraćenju trajanja transporta i izvozno-uvoznih procedura, u nekim slučajevima i do 50%, kao i smanjenju troškova uvoza/izvoza do 80%.**

Ključne olakšavajuće mere: Uklanjanje inspekcija sa granice se smatra najznačajnijom postojećom merom za olakšavanje trgovine u okviru OBI-ja, praćeno prihvatanjem laboratorijskih rezultata i smanjenjem taksi i naknada.

Međutim, zbog nejednakе implementacije kod potpisnika OBI – samo uvoznici iz Srbije od OBI potpisnika imaju koristi od svih mera, dok u ostalim potpisnicima OBI glavna olakšavajuća mera koja se primenjuje jeste prihvatanje laboratorijskih rezultata.

- **Slobodno kretanje lica** – sva tri parlamenta su ratifikovala potpisane sporazume (MKD u poslednjih mesec dana), ali nema jasnog roka kada će biti operativan, niti koji koraci su potrebni da bi se postigla implementacija.
- **Slobodno kretanje usluga** je adresirano Memorandumima o razumevanju u turizmu i audiovizuelnim uslugama koji nisu obavezujući, stoga to nije de facto liberalizacija trgovine uslugama.
- **Slobodno kretanje kapitala** do sada ni na koji način nije rešeno.

Otvoreni Balkan - mogući načini za unapređenje implementacije već potpisanih sporazuma

- **Ključni predlozi za funkcionisanje**
  - Postavljanje jasne strukture upravljanja i osmišljavanje akcionih planova implementacije koji osiguravaju doslednu primenu sporazuma između potpisnika;
  - Poboljšanje transparentnosti – objavljivanje ključnih tehničkih informacija, ključnih kontakt tačaka, akcionih planova; i
  - Uspostavljanje mehanizma za rešavanje pritužbi.
- **Fokus implementacije po slobodama obuhvaćenim potpisanim sporazumima:**
  - **Kretanje robe:** Iako su rezultati već vidljivi, sporazumi se i dalje nedosledno primenjuju između zemalja (smanjenje taksi, uklanjanje inspekcija sa granica, usklađivanje radnog vremena između carine i inspekcija, pojednostavljivanje uvozne dokumentacije, primena OBI traka). Trebalо bi dalje razmotriti uspostavljanje **prave kontrole na jednom mestu (eng. one stop shop)**/zajedničke granične kontrole ili kontrole samo uvoznika, umesto kontrole na jednom mestu i dve administrativne kontrole.

- **Kretanje lica:** Usvojiti jasan akcioni plan za implementaciju i šta/ako je bilo šta potrebno za implementaciju (tj. tehnički kapacitet, administrativni posao, pitanja međusobnog povezivanja).

Otvoreni Balkan - sledeći koraci, mimo potpisanih sporazuma:

- **Slobodno kretanje robe:**
  - OBI sporazume treba proširiti kako bi uključili **prihvatanje laboratorijskih rezultata akreditovanih/ovlašćenih laboratorija i rezultata ispitivanja za sve vrste robe i inspekcije – posebno sanitarne inspekcije.**
  - **Zahtevi za bezbednost, kvalitet i obeležavanje proizvoda treba da budu uskladeni** među potpisnicima OBI-ja i širom regiona WB6 kako bi se izbegla neopravdانا примена NTM-ova. **Sprovesti zajedničke obuke za sve organe sanitarnih i fitosanitarnih mera (u daljem tekstu: SPS organi) o usvajanju pravila i praksi EU** kao načina za jedinstveno tumačenje pravila i standarda.
  - Dodatna ulaganja u **infrastrukturu i tehnologiju na graničnim prelazima/putevima** mogla bi pomoći u ubrzavanju procesa i smanjenju redova. Implementacija projekata jedinstvenog prozora i elektronske obrade pre dolaska trebalo bi dodatno da ubrza proces na granicama. Korišćenje sistema sličnih TRACES-u, kao u EU, za evidentiranje i razmenu dokumenata vezanih za trgovinu (sertifikati).
  - Unapređenje pogodnosti AEO u okviru nadležnosti i između potpisnika. Razmotriti dalje omogućavanje prioritetne obrade kod SPS organa, za nosioce sertifikata AEO.
  - Ukipanje obavezne zelene karte osiguranja za vozila kojim bi se umanjili troškovi transporta dobara kao i kretanja lica.
- **Slobodno kretanje kapitala** je u izvesnoj meri obuhvaćeno Berlinskim procesom, međutim, kompanije nisu detektovale uticaj na slobodu kretanja kapitala u regionu. Na osnovu doprinosa kompanija koje su investirale ili razmatraju ulaganja širom regiona i lokalnih učesnika koji razmišljaju o proširenju u regionu, sprovedeno je analiziranje trenutnih propisa u OBI regionu sa fokusom na slobodu ulaganja, repatrijaciju profita, administraciju prekograničnih kredita, garancija, *cash pooling* mehanizma itd. Analiza pokazuje da je regulativa Srbije daleko administrativno najteža i najstroža, MKD nešto manje, dok je albanska potpuno liberalna.
  - **Ključne preporuke su:**
    - Uvesti *ex-post* zbirnu proceduru obaveštavanja za prekogranične kredite, garancije i sredstva obezbeđenja u vezi sa inostranim kreditnim transakcijama za rezidenta OBI putem mejla (SRB, MKD).
    - Liberalizovati uslove za kredite, garancije i sredstva obezbeđenja u prekograničnim transakcijama između rezidenata iz OBI (SRB).
    - Proširiti obim dozvoljenih asignacija i prebijanja za sve vrste tekućih i kapitalnih transakcija unutar OBI potpisnika (SRB)
    - Smanjiti administrativne zahteve za prekogranične transfere sredstava, uključujući naknadno obaveštavanje o prilivu gotovine iz inostranstva (SRB)
    - Olakšati registraciju direktnih investicija kao preduslov za repatrijaciju profita (MKD)
    - Omogućavanje *cash pooling* mehanizma među članovima OBI-ja
    - Uvesti albanski LEK na devizno tržište Severne Makedonije i Srbije
    - Liberalizovati prekogranično pružanje depozitnih usluga.
- **Slobodno kretanje usluga:**
  - Prema mišljenju ispitnika, ključne usluge koje **treba liberalizovati su finansijske usluge (npr. liberalizacija prekograničnog pružanja depozitnih usluga)**, što je usko povezano sa gore navedenim sugestijama za slobodno kretanje kapitala.
    - Pored toga, za pružanje bilo koje vrste prekograničnih usluga, **e-Uprava igra značajnu ulogu**, pored liberalizacije posebnih propisa vezanih za usluge za priznavanje profesionalnih kvalifikacija i zvanja izdatih u drugoj zemlji.

I. OPŠTE REGIONALNE PLATFORME ZA INTEGRACIJU

- **Devet od 10 preduzeća očekuje korist od regionalne ekonomske integracije.**
- Koristi se u punoj meri očekuju kada budu **obuhvaćena sva tržišta WB6**. Pojedini ispitanici navode i uključivanje tržišta susednih zemalja članica EU kao što su Grčka, Bugarska, Hrvatska, Slovenija, Rumunija i Mađarska.
- Uzveš u obzir dužinu njenog postojanja, **CEFTA se smatra platformom koja je do sada donela najveće prednosti pojedinačnim kompanijama**. Iako je primena ove inicijative počela pre samo godinu dana, ispitanici smatraju da **Otvoreni Balkan pokazuje vrednost i da njegov značajan potencijal tek treba da se ostvari**, a, sa druge strane, mali broj privrednika prepoznaje koristi koje pojedinačne firme imaju od **Berlinskog procesa – Akcionog plana za Zajedničko regionalno tržište (ZRT)**. Značajan broj ispitanika ne navodi da su njihove kompanije do sada ostvarile bilo kakvu korist.
Približno jedna četvrtina privrednika smatra da nijedna od navedenih platformi do sada nije bila korisna za njihove kompanije, što ukazuje na to da postoji značajan prostor za unapređenje svesti, ali i za sprovodenje ovih sporazuma.
- Od tri regionalne ekonomske platforme, privrednici poseduju najviše znanja o CEFTA i smatraju je platformom **prvenstveno namenjenom unapređenju trgovine robom**. **Otvoreni Balkan se posmatra kao platforma čiji je cilj ostvarenje sve četiri slobode**, kao u EU, dok značajan broj privrednika ne smatra da imaju dovoljno informacija o realizaciji ove inicijative. Najmanje znanja ispitanici imaju o **Berlinskom procesu – Akcionom planu za ZRT i njegovim ciljevima od značaja za poslovanje**.
- Privrednici su saglasni da su **kroz inicijativu Otvoreni Balkan i platformu CEFTA nedavno ostvarena konkretna poboljšanja** od značaja za njihovo poslovanje. Na strani Otvorenog Balkana, najznačajnija dostignuća odnose se na skraćenje vremena i smanjenje troškova uvozno-izvoznih procedura i ukidanje obaveznog inspekcijskog nadzora na državnim granicama (prvenstveno u Srbiji). Što se tiče CEFTA, primena mehanizma za sistematsku razmenu elektronskih podataka (SEED+) u Albaniji i Severnoj Makedoniji od 14. jula 2022. i u Srbiji od oktobra 2022. omogućila je elektronsku razmenu fitosanitarnih sertifikata radi carinjenja robe pre prispeća, čime je dodatno skraćen postupak za prehrambene proizvode biljnog porekla.

II. OBI – OPŠTI ZAKLJUČCI

- **OBI uživa podršku privatnog sektora** jer se inicijalno bavi dugogodišnjim preprekama za olakšavanje trgovine u regionu (u vezi sa prekograničnom trgovinom prehrambenim proizvodima) uz **značajnu političku podršku implementaciji**, koja se smatra ključnim faktorom za postizanje bilo kakvog opljivog rezultata u naporima za olakšavanje trgovine.
- Iako ima za cilj da pokrije sve četiri slobode, sa potpisanim sporazumima u oblasti slobodnog kretanja robe, slobodnog kretanja lica i ograničenim i pravno neobavezujućim memorandumima u oblasti trgovine uslugama (turizam), kao i bez sporazuma u oblasti slobodnog kretanja kapitala, posle godine dana primene je opljiv uticaj na poslovanje u oblasti trgovine robom.
- **Zabeležena su značajna poboljšanja u pogledu skraćivanja uvozno-izvoznih procedura za trgovinu robom biljnog i životinjskog porekla, skraćenju trajanja transporta i uvozno-izvoznih procedura, u nekim slučajevima i do 50%, kao i smanjenju troškova uvoza/izvoza smanjeni do 80%.¹**
- **Ukidanje inspekcijskog nadzora na državnoj granici se smatra najznačajnijom dosadašnjom merom za pojednostavljenje trgovine u okviru OBI, a odmah za njim**

¹ Prema podacima preduzeća iz Srbije koje često uvozi različite prehrambene proizvode sa tržišta Severne Makedonije.

slede priznavanje rezultata laboratorijskih ispitivanja i smanjenje taksi i naknada, dok je najniže ocenjena mera uzajamno priznavanje AEO.

(Na skali od 1 do 5, najbolje su ocenjene sledeće mere: ukidanje inspekcijskog nadzora na državnoj granici: 4,8, priznavanje rezultata laboratorijskih ispitivanja: 4,7, ukidanje taksi i naknada vezanih za trgovinu: 4,4, ukidanje određene uvozne dokumentacije (npr. ZVUD/CVED): 3,8, uzajamno priznavanje statusa AEO: 3,1)

- **Iako preduzetnici smatraju inicijativu OBI dobrodošlom, ona još uvek nije ispunila visoka očekivanja u pogledu pune implementacije i ostvarenja dogovorenih koristi.**
(Prosečna ocena ukupnog zadovoljstva privrednika realizacijom OBI i koristima od nje iznosila je 3,8 od 5. Više preduzeća naglasilo je da bi sloboda kretanja robe trebalo da znači da ne postoje granične kontrole niti dokumenti odnosno sertifikati u spoljnotrgovinskom prometu, već samo komercijalna dokumentacija kao na unutrašnjim/zajedničkim tržištima)

- **Ključno pitanje 1 – Transparentnost – nedostatak redovno ažurirane tehničke informacije i ključnih tačaka za kontakt**

Čak 6 od 10 anketiranih preduzeća tvrdi da nemaju dovoljno znanja o detaljnem pojednostavljenju procedura u okviru OBI. Jedna kritika je da se veliki deo komunikacije odnosi na sastanke političara na veoma visokom nivou, ali da se naknadno ne pruža dovoljno tehničkih informacija.

Privrednici smatraju poželjnim:

- Posebno određenu, **internet stranicu koja se redovno ažurira i o čijem su postojanju akteri dobro informisani koja će sadržavati podatke o ključnim tačkama za kontakt na svim tržištima**
- Ova internet stranica bi trebalo da sadrži **objašnjenje pojednostavljenih procedura/mera** u skladu sa potpisanim sporazumima **koje se odnose na svaku od sloboda kretanja, uz jasno navođenje institucije nadležne za realizaciju (i podacima za kontakt) i naznakom toga da li su konkretnе mere na snazi u određenim jurisdikcijama ili kada se njihovo stupanje na snagu očekuje.**
- Redovno objavljivanje **ažuriranih informacija o dejstvu sporazuma.**

- **Ključno pitanje 2 – Struktura upravljanja i aktioni planovi implementacije koji osiguravaju doslednu primenu sporazuma između potpisnika**

- **Trebalo bi postaviti strukturu upravljanja sa jasnim odgovornostima** (za celu OBI ili prema pojedinačnim slobodama odnosno sličnim sporazumima, pri čemu bi njene uloge i zaduženja i procedure rada trebalo da budu jasno definisane). Razmotriti korišćenje postojećih tela kao što su Nacionalna koordinaciona tela za olakšanje trgovine, koja obuhvataju sve relevantne organe granične kontrole i privatni sektor.
- Potrebno je izraditi **detaljan i sveobuhvatan aktioni plan sa rokovima za ratifikaciju i punu implementaciju i omogućiti redovno ažuriranje njegove objavljene verzije.**
- **Trebalo bi definisati funkciju praćenja/evaluacije sa detaljnim pokazateljima učinka kako bi se osigurala dosledna realizacija svih sporazuma u svim članicama OBI.**
- Regulatorna tela za tržišta svih članica trebalo bi da se redovno sastaju i razmatraju realizaciju sporazuma, a zaključci sa njihovih sastanaka bi prema potrebi trebalo da se pripremaju za sastanke na najvišem nivou (šefova država ili predsednika vlada) članica OBI.

- **Ključno pitanje 3 – trebalo bi uspostaviti zvaničan mehanizam za rešavanje pritužbi** radi:

- rešavanja situacija u kojima organi na domaćem tržištu ne sprovode sporazume koji su stupili na snagu; i
- rešavanja situacija u kojima organi na drugim tržištima ne sprovode sporazume koji su stupili na snagu.

- **Sledeći koraci – zahtevi za ostvarivanje četiri slobode:** Najveća tražnja i dalje je prisutna za pojednostavljenjem procedura za **prekograničnu trgovinu robom**, gde su rezultati već

vidljivi. Odmah za tim sledi sprovođenje pojednostavljenih procedura za **slobodno kretanje lica**. U oblasti **slobodnog kretanja kapitala i pružanja usluga**, ispitanici su kao najveće prepreke prepoznali davanje prekograničnih garancija i kredita² (što je od značaja za finansiranje regionalnog poslovanja), dok su u oblasti slobodnog kretanja ispitanici stavili naglasak na liberalizaciju prekograničnog pružanja finansijskih usluga.

- Premda većina ispitanika (87%) kaže da ne postoje **izazovi za digitalno poslovanje**, predlozi za unapređenja odgovaraju opštim sugestijama za uvođenje i unapređenje usluga elektronske uprave.
  - Različiti stepeni razvoja elektronske uprave u zemljama članicama ograničavaju mogućnost korišćenja prednosti koje donosi digitalizacija. Prihvatanje i razmena digitalnih dokumenata radi dodatnog pojednostavljenja procedura u različitim oblastima zahteva uvođenje i interoperabilnost određene informatičke infrastrukture, kao i zakonske preduslove za prihvatanje i razmenu dokumenata na svim tržištima. Da bi ovaj segment mogao da se dodatno razvije, trebalo bi identifikovati ključne usluge, mapirati tekuće i planirane projekte (kao što su „jednošalterski sistem“ sa rokovima, sistem SEED+ i slično) i izradi akcione planove za prevazilaženje nedostataka.
  - Smatra se da je potcenjen značaj aspekata usluga elektronske uprave koji se tiču zaštite podataka o ličnosti i informacione bezbednosti, te bi stoga u svim budućim projektima i akcionim planovima trebalo pojasniti neophodne stepene informacione bezbednosti i zaštite podataka o ličnosti potrebne radi međusobnog povezivanja sistema.

III. SLOBODNO KRETANJE ROBE

Sporazum	Potpisan	Pravni status po jurisdikcijama	Primena	Razmatra se
Sporazum o saradnji u oblasti veterine, bezbednosti hrane i ishrane i fitosanitarnoj oblasti na Zapadnom Balkanu	Dec. 2021	SRB – potpisana i ratificovana, „Sl. glasnik RS – Međunarodni sporazumi“ br 27/2021 ALB – potpisana i ratificovana odlukom Saveta ministara MKD – očekuje se ratifikacija	ALB, primenjuje se SRB, primenjuje se Privremeno rešenje u MKD u primeni od 1. jula 2022.	
Član Dodatnog protokola 6 smanjenju i/ili ukidanju naknada	Izrađen je nacrt novog sporazuma o carinskim i povezanim fitosanitarnim i veterinarskim taksama i naknadama.			SRB i ALB usaglasile tekst, MKD ima dodatne komentare

² Tržišta Srbije i Severne Makedonije.

Tri bilateralna sporazuma o uzajamnom priznavanju sertifikata ovlašćenih privrednih subjekata za bezbednost i sigurnost (AEOS)	Dec. 2021.	SRB – oba sporazuma potpisana i ratifikovana MKD - oba sporazuma potpisana i ratifikovana ALB – očekuje se ratifikacija	SRB, primjenjuje se MKD, primjenjuje se ALB potpisala protokol	
Sporazum o saradnji akreditacionih tela	Dec. 2021.		Primjenjuje se	
Ukidanje necarinskih prepreka (NTB) za trgovinu robom				Privredne komore zemalja WB6 mapirale su NTB. Naredni koraci se očekuju
Sporazum o mehanizmima za obezbeđivanje nesmetanog snabdevanja osnovnim životnim namirnicama u OB	Sep. 2022.	ALB – potpisana i ratifikovana odlukom Saveta ministara SRB – potpisana MKD – potpisana, tekst sporazuma usvojila Vlada		

i. Rezultati OBI

- **Čak 43% anketiranih privrednika navodi da je nakon implementacije OBI došlo do značajnog skraćenja uvozno-izvoznih procedura.** Bitno je napomenuti da oko 25% ispitanika trguje robom koja do sada nije obuhvaćena sektorskim pojednostavljenjem procedura (u sektorima farmacije, hemijskih proizvoda i lake industrije).
- **Najznačajnije uštede vremena navode se pri uvozu kvarljive robe iz Severne Makedonije u Srbiju,** pri čemu je prosečno vreme potrebno za uvoz (od trenutka kada je pošiljka spremna za prevoz do trenutka carinjenja/oslobađanja robe za inspekciju) **smanjeno za 50%** (od prosečno 24 časa u 2021. na prosečno 12 časova u 2022. godini).
  - **Preduzeća potvrđuju da inspekcijski organi u sve 3 države prihvataju nalaze ispitivanja hrane biljnog porekla u akreditovanim/ovlašćenim laboratorijama ne starije od 4 meseca,** što doprinosi skraćenju vremena potrebnog za uvoz/izvoz, i to naročito kod svežih proizvoda. Za firme koje češće uvoze robu, to znači da se roba ređe uzorkuje.
  - **Anketirani privrednici potvrđuju da Fitosanitarna inspekcija i Granična veterinarska inspekcija Srbije više ne vrše uvoznu kontrolu na graničnom prelazu Preševo.**
(Srbija – Fitosanitarne kontrole uvoznog bilja i biljnih proizvoda sa Liste V, Deo B Sporazuma o saradnji u oblasti veterine, bezbednosti hrane i ishrane i fitosanitarnoj oblasti na Zapadnom Balkanu vrše se u carinarnici Vranje, dok se fitosanitarna kontrola drugih proizvoda vrši u carinarnicama odredišta ili prostorijama carinskog agenta

uvoznika. Srbija je takođe ukinula obaveznu veterinarsko-sanitarnu kontrolu robe koja se uvozi iz Severne Makedonije i Albanije na graničnim prelazima Preševo, Gostun i Gradina i ta kontrola se sada vrši u carinarnicama odredišta ili prostorijama carinskog agenta uvoznika.)

- U skladu sa Sporazumom, radno vreme carinarnica na glavnim graničnim prelazima je 24 časa dnevno, 7 dana u nedelji. Međutim, potrebno je dodatno uskladiti radno vreme inspekcijskih organa na osnovu analize troškova i koristi.
- OBI je doprinela značajnom smanjenju učestalosti uzorkovanja uvoznih proizvoda, dok je broj nesaobraznih pošiljaka otkrivenih uzorkovanjem i laboratorijskim testiranjem bio izuzetno nizak.

Procenat uzorkovanja smanjen je za 44%, sa 243 uzorkovane pošiljke u 2021. na 135 u 2022. godini, prema podacima koje su dostavile anketirane kompanije. Ti podaci sadrže i informacije o uzorkovanju od strane Sanitarne inspekcije i drugih inspekcijskih organa koji nisu obuhvaćeni pojednostavljenim procedurama i čija učestalost uzorkovanja je drugačija. Ako se posmatra samo procenat uzorkovanja proizvoda obuhvaćenih postojećim sporazumima u okviru OBI (prehrambeni proizvodi biljnog porekla, prehrambeni proizvodi mešovitog porekla, mlečni proizvodi), u jednom od ispitanih slučajeva **procenat uzorkovanja smanjen je za 88% (sa 25% ukupnog broja pošiljaka u 2021. na samo 3% u 2022. godini).**

Primer uvoza u Srbiju iz Severne Makedonije sa procentima uzorkovanja prema vrsti robe

Uvoz u Srbiju iz Severne Makedonije	Broj uvoznih pošiljaka u 2022.	Broj uvoznih pošiljaka u 2022.	Broj pošiljaka uzorkovanih u 2021.	Broj pošiljaka uzorkovanih u 2022.	Procenat uzorkovanja u 2021.	Procenat uzorkovanja u 2022.
Sveže voće i povrće (sveži proizvodi biljnog porekla)	28	31	9	0	32%	0
Prerađeni prehrambeni proizvodi biljnog i mešovitog porekla	112	136	17	4	15%	3%
Mleko i mlečni proizvodi	43	38	19	2	44%	5%
UKUPNO	183	205	45	6	25%	3%

- OBI je doprinela smanjenju troškova po pošiljci, i premda podaci iz svih jurisdikcija nisu dosledni, u slučaju Srbije uvozni troškovi po pošiljci smanjeni su za do 80% (troškovi po pošiljci obuhvataju troškove laboratorijske analize i troškove inspekcijskog nadzora).

Primer uvoza u Srbiju iz Severne Makedonije sa prosečnim troškovima po pošiljci u 2021. i 2022.

Uvoz u Srbiju iz Severne Makedonije	Troškovi po pošiljci u EUR, 2021.	Troškovi po pošiljci u EUR, 2022.	Smanjenje troškova u %
Sveže voće i povrće (sveži proizvodi biljnog porekla)	89	25	72%

Prerađeni prehrabeni proizvodi biljnog i mešovitog porekla	71	28	69%
Mleko i mlečni proizvodi	122	4	95%
UKUPNO	94	19	80%

- Ovo je omogućeno prvenstveno smanjenjem procenta uzorkovanja u Srbiji, kao i usled činjenice da **Srbija više ne naplaćuje taksu za veterinarsko-sanitarnu kontrolu u spoljnotrgovinskom poslovanju za uvoz iz Severne Makedonije i taksu za podnošenje zahteva veterinarskom inspektoru za istovar robe u skladištu uvoznika**, prema navodima anketiranih privrednika.
- Status AEO i OBI: izbor mesta za vršenje kontrole, prioritetno carinjenje i smanjeni obim fizičke kontrole i provere dokumentacije** tri su glavne koristi koje donosi status AEO, kako navode anketirane kompanije koje imaju status AEO. Pored toga, AEO iz Srbije navode da se zahtevi za povraćaj carinskih dažbina obrađuju brže nakon sticanja statusa AEO. Firme iz Severne Makedonije koje imaju status AEO navode značaj carinskog savetnika dodeljenog njihovoj kompaniji nakon sticanja statusa AEO koji im pomaže da reše sva eventualna pitanja vezana za carinjenje.

ii. Aspekti koje tek treba primeniti

- Navodi se da u Severnoj Makedoniji i Albaniji još uvek nisu ukinute granične inspekcije na graničnim prelazima. Severna Makedonija i Albanija bi trebalo da istraže mogućnosti za primenu sličnih praksi kao Srbija (to može biti izazov u slučaju graničnog prelaza Tabanovce, koji je takođe i carinski terminal);**
- Radno vreme carinarnica na glavnim graničnim prelazima je 24 časa dnevno, 7 dana u nedelji, ali radno vreme inspekcijskih službi nije u potpunosti usaglašeno, kako navode anketirani privrednici. Radno vreme svih inspekcijskih službi na glavnim graničnim prelazima trebalo bi da bude 24 časa dnevno, 7 dana u nedelji, ako se to bude smatralo potrebnim na osnovu rezultata analize troškova i koristi, ili bi u najmanju ruku radno vreme trebalo da bude ujednačeno za sve zemlje članice OBI.**
(Primera radi, na graničnom prelazu Tabanovce u Severnoj Makedoniji veterinarska inspekcija radi 24 časa dnevno, 7 dana u nedelji, dok fitosanitarna inspekcija radi samo u jednoj 12-časovnoj smeni, i to ili od 7 do 19 časova ili od 8 do 20 časova, a sanitarni inspektori rade u jednoj smeni od 8 do 18 časova, prema navodima anketiranih kompanija; u Srbiji, carinarnica Vranje, u kojoj se vrši fitosanitarna kontrola uvoznog bilja i biljnih proizvoda sa Spiska V, radi od 8 do 20 časova od ponedeljka do subote, i slično.)
- Što se tiče smanjenja troškova pošiljaka unutar OBI**, iako je Srbija značajno snizila iznose naknada, što, zajedno sa smanjenom učestalošću uzorkovanja, dovodi do bitnog smanjenja troškova po pošiljci, **nijedna uvozna naknada nije ukinuta ni u Severnoj Makedoniji niti u Albaniji**, kako navode anketirane kompanije, niti su ove zemlje ukinule inspekcijski nadzor na granicama.
Pored toga, u praksi postoji razlika između naknada koje se naplaćuju u pojedinim državama: primera radi, u Srbiji se ne naplaćuju takse vezane za carinjenje, dok se u drugim zemljama članicama naplaćuju takse, primera radi za korišćenje terminala. Shodno tome, **potrebno je privesti kraju pregovore i potpisati ili protokol ili novi sporazum kojim bi se definisale sve takse i naknade (vezane kako za organe SPS tako i za carinjenje) koje će se smanjiti ili ukinuti, nadležni organi i rokovi za realizaciju.**

Neravnomerna realizacija sporazuma u pojedinim državama članicama OBI dovela je do nejednakog uticaja na uvoznike i izvoznike – primera radi, dok uvoznici u Srbiju prepoznaju prednosti primenjenih mera, izvoznici iz Srbije u Severnu Makedoniju imaju drugačiji stav, i to posebno uzevši u obzir da su ranije, u većini slučajeva, rezultati ispitivanja akreditovanih laboratorijskih ustanova važili 6 meseci, tako da su se u tom smislu troškovi laboratorijskog ispitivanja sada povećali.

- **Ukidanje uvozne dokumentacije navedeno je samo u Srbiji:** naime, zajednički veterinarski ulazni dokument (ZVUD) više nije neophodan za uvoz, a rešenje o ispunjenosti veterinarsko-sanitarnih uslova (uvozna dozvola) potrebno je samo za žive životinje, priplodna jaja i životinjski priplodni materijal. Anketirana preduzeća navode da uvozna dokumentacija nije ukinuta u Severnoj Makedoniji. Pošiljke u tranzitu koje se izvoze iz Albanije i Severne Makedonije kroz Srbiju ne podležu veterinarskoj kontroli na graničnim prelazima Preševo, Gostun i Gradina, i za pošiljke u tranzitu je obavezna ZVUD.
- Iako privrednici **prepoznaju** poboljšanja u procedurama koje sprovode inspekcijski organi, takođe navode da, **bez rešavanja preostalih infrastrukturnih pitanja, „mekim“ trgovinskim merama nije moguće ostvariti značajnije skraćenje vremena trajanja trgovinskih procedura.**
(Realizovanim „mekim“ trgovinskim merama ne može se ispraviti negativni uticaj dugačkih redova koji se javljaju na graničnom prelazu Preševo/Tabanovce, nedostatak prioritetnih traka za teretna vozila iz zemalja članica OBI na glavnim graničnim prelazima, neadekvatnu putnu infrastrukturu i infrastrukturu graničnih prelaza u Albaniji (primera radi granični prelaz Kafastan) koji u velikoj meri doprinose trajanju uvozno-izvoznih procesa).
- Carinski organi država članica OBI trebalo bi dodatno da promovišu program AEO i **pojednostavljenje internog carinjenja, prošire obim prednosti koje kompanije mogu da ostvare u tom smislu i omoguće punu primenu potpisanih sporazuma o uzajamnom priznavanju statusa AEOS radi povećanja realizacije tih inicijativa.**
  - **Preko polovine (57%) anketiranih kompanija ne koristi prednosti programa AEO niti pojednostavljenja carinjenja,** uprkos tome što su anketirane kompanije uglavnom veliki izvoznici i uvoznici;
  - **Čini se da je kompanijama privlačnije interno carinjenje nego program AEO, ali to je takođe posledica činjenice da je AEO relativno nov program** koji nude carinski organi u regionu
(38% anketiranih kompanija navodi pojednostavljenje internog carinjenja u odnosu na 19% koliko ih je navelo da imaju status AEO, dok 14% anketiranih kompanija navodi oba aspekta);
  - Države članice OBI trebalo bi da **osiguraju punu primenu sporazuma o međusobnom priznavanju statusa AEOS** (i protokola za verifikaciju povezanih sa njima) u praksi i postaraju se o tome da se dogovorene pogodnosti primenjuju na sve nosioce statusa AEOS iz svih država članica OBI. **Svi anketirani nosioci statusa AEO navode da prednosti ovog statusa ostvaruju SAMO u zemlji izdavanja sertifikata o statusu AEO, što dovodi u pitanje efikasnost sprovođenja potpisanih sporazuma o međusobnom priznavanju,** i to barem onog između Srbije i Severne Makedonije, jer su obe strane potvrstile sporazum i ne bi trebalo da postoje prepreke za njegovu realizaciju;
  - **Albanija bi trebalo da završi proces ratifikacije sporazuma o međusobnom priznavanju statusa AEOS sa Srbijom i Severnom Makedonijom** (druge dve zemlje su već završile proces ratifikacije);
  - **Privrednici bi pozitivno prihvatali realizaciju posebnih prioritetnih „zelenih“ ili „brzih“ traka za kvarljivu robu i nosioce statusa AEOS i/ili za teretna vozila iz zemalja članica OBI na svim graničnim prelazima** (*slično rešenje već postoji na graničnom prelazu Preševo/Tabanovce, ali anketirani privrednici navode da posebna traka često u praksi nije otvorena*); i
  - **Sprovođenjem Sporazuma o saradnji akreditacionih tela još uvek nisu ostvareni konkretni rezultati.** Mada sve zemlje članice OBI priznaju oznaku „CE“, dodatni koraci mogli bi se preduzeti u pravcu priznavanja rezultata laboratorijskog ispitivanja od strane akreditovanih tela za testiranje i sertifikaciju ako su ona akreditovana u skladu sa standardima EU.

iii. **Dalja unapređenja**

- **Uspostavljanje prave kontrole na jednom mestu/zajedničke granične kontrole najčešće je navođeno kao sledeći korak u okviru OBI** (sa prosečnom ocenom od 4,8 od 5). Zajedničkim kontrolama smanjili bi se vreme potrebno za uvoz/izvoz i gužve na graničnim prelazima, a preduzeća bi mogla da ostvare korist tako što bi mogla da izbegnu višestruke kontrole državnih organa na obe strane granice. Privrednici navode da bi države trebalo da nastoje da uspostave zajedničke kontrole na graničnim prelazima sa drugim trgovinskim partnerima sa Severnog Balkana, odnosno Crnom Gorom, Bosnom i Hercegovinom i Kosovom.

Privrednici navode da su gužve na graničnom prelazu Preševo/Tabanovce i dalje veoma velike, uprkos zajedničkim kontrolama. Teretna vozila i dalje moraju da se zaustavljaju dva puta, a dokumentaciju kontrolišu organi obeju zemalja. Preporuka privrednika je da se uvoznici podvrgnu graničnoj kontroli uvoza samo jednom.

Dodatna ulaganja u infrastrukturu i tehnologiju na graničnim prelazima ili putnu infrastrukturu mogla bi pomoći da se ubrza ovaj proces i smanje redovi. Realizacija projekata „jednošalterskog sistema“ i elektronske obrade pre prispeća pošiljke trebalo bi dodatno da pojednostave postupak na granici.

- Anketirani privrednici preporučuju prelazak na elektronske trgovinske procedure bez papirne dokumentacije i punu digitalizaciju i automatizaciju uvozno-izvoznih procesa kao sledeći korak u okviru **daljeg ukidanja uvozno-izvozne dokumentacije** (sa prosečnom ocenom od 4,8 od 5). Privrednici takođe preporučuju **korišćenje sistema kao što je TRACES, koji se primenjuje u EU, za evidentiranje i razmenu trgovinske dokumentacije (sertifikata)**.
- **Obuhvat pojednostavljenih radnji u okviru OBI** trebalo bi proširiti i na farmaceutske i kozmetičke proizvode, hemijske proizvode i slično
- Praksa prihvatanja izveštaja o laboratorijskom testiranju u akreditovanim/ovlašćenim laboratorijama trebalo bi da bude proširena tako da se odnosi na sve organe koji vrše uvozni inspekcijski nadzor, i to naročito na Sanitarnu inspekciju.

Preduzeća iz Srbije navode učestalo uzorkovanje farmaceutskih proizvoda i dijetetskih suplemenata od strane Sanitarne inspekcije Severne Makedonije.

- Anketirani privrednici smatraju da bi pozitivan korak bilo produženje roka važenja izveštaja o testiranju u akreditovanim/ovlašćenim laboratorijama sa 4 na 6 meseci kod svih inspekcijskih organa, uključujući i Sanitarnu inspekciju. Zahtevi vezani za bezbednost i kvalitet proizvoda trebalo bi da budu usaglašeni između svih država članica OBI i svih zemalja regiona WB6 kako bi se izbegla neopravdvana primena NTM (sa prosečnom ocenom od 4,6 od 5). Privrednici navode da Severna Makedonija sporo napreduje sa prihvatanjem statusa određenih delova Srbije kao regiona u kojima nema afričke kuge svinje, što je dovelo do produžetka zabrane uvoza; napredak je takođe spor i u pogledu uređenja/kategorizacije novih proizvoda kao što su mineralna voda sa ukusom voća i niskim sadržajem alkohola; zahtevi za obeležavanje jaja razlikuju se širom regiona; Srbija i Severna Makedonija treba da usaglase potvrdu o privremenom skladištenju proizvoda, itd. Što se tiče AEO, neophodno je **dodatno razmotriti proširenje na sve države članice OBI pogodnosti koje uživaju AEO**, kao što su smanjenje iznosa bankarskih garancija (što će stupiti na snagu u Srbiji u julu 2023. godine). Pored toga, važno je razmotriti i **prioritetan tretman svih nosilaca statusa AEO od strane organa SPS**.

IV. SLOBODA KRETANJA KAPITALA

Iako su Berlinskim procesom u određenoj meri obuhvaćena regionalna tržišta kapitala, u do sada sprovedenim anketama nijedna kompanija nije prepoznaла pozitivan doprinos regionalnih platformi unapređenju slobode kretanja kapitala. Pa ipak, sloboda kretanja kapitala je bez sumnje jedan od ključnih preduslova da bi ulaganja u region postala privlačna novim stranim investitorima ili za podsticanje proširenja poslovanja i saradnje u regionu. Ovo istraživanje je pokazalo u kojoj meri između pojedinačnih potpisnica OBI postoje razlike kada je reč o regulatornim režimima o deviznom poslovanju, pri čemu je u Srbiji na snazi daleko najstroži režim a u Albaniji najliberalniji.

Vrste ograničenja kreću se od suštinskog blokiranja izvršenja određenih transakcija (kao što je udruživanje novca (*cash pooling*), koje je regionalnim kompanijama značajno kao rešenje za optimizaciju novčanih sredstava) do prekomernih administrativnih zahteva (primera radi za odobravanje kredita³ ili davanje jemstava). Takvi prekomerni administrativni zahtevi, i to naročito kada ih je potrebno ispuniti pre nego što se transakcija može izvršiti, kao i zakonodavni koncept i tumačenje po kome su dozvoljene samo transakcije izričito predviđene Zakonom o deviznom poslovanju (u Srbiji i Severnoj Makedoniji) ograničavaju mogućnost za uvođenje inovativnih transakcija, kao što su novi prekogranični mehanizmi finansiranja MSP (primera radi, prekogranične platforme za *crowdfunding*) i, uopšteno govoreći, povećavaju troškove transakcija. Postoje primeri u kojima se povlašćen status u pogledu transakcija daje trećim tržištima (kao što je EU u propisima Srbije), dok se iste transakcije obavljaju pod restriktivnijim uslovima sa zemljama koje nisu članice EU, uključujući i članice OBI. Rezidenti Severne Makedonije i Srbije mogu da koriste depozitne usluge samo u bankama registrovanim na domaćem tržištu, sa veoma malim brojem izuzetaka. Svi administrativni postupci registracije i dalje se obavljaju u papirnoj formi, a registracija je preduslov i u pojedinim značajnim oblastima, kao što je većina vrsta kreditnih poslova sa inostranstvom i jemstava po tom osnovu, iako je zvanično obrazloženje za obaveznu registraciju vođenje statistike (što znači da se ti podaci mogu prikupiti i bez zadržavanja transakcije).

i. Dalja poboljšanja

Na osnovu priložene studije, bilo bi od velike koristi sprovesti pregovore sa ciljem potpisivanja međunarodnog sporazuma između članica OBI kojim bi se omogućilo **ukidanje ili pojednostavljenje svih relevantnih procedura i time jasno dozvolilo i pojednostavilo davanje kredita, jemstava i obezbeđenja, kao i prebijanje, depoziti i udruživanje novca unutar OBI, i omogućilo obaveštavanje nadležnih organa nakon izvršenja transakcije i dostavljanje neophodne dokumentacije elektronskim putem.**

U protokolima za sprovođenje tog sporazuma trebalo bi razraditi konkretne rokove za izmenu i dopunu odgovarajućih zakona i podzakonskih akata u pojedinačnim jurisdikcijama.

U daljem tekstu navodi se inicijalni spisak mera koje bi trebalo pažljivo razmotriti za uključivanje u ovakav sporazum, a potpun spisak i detaljno objašnjenje konkretnih ograničenja, kao i predlozi za njihovo unapređenje, dati su u Prilogu 2.

Konkretnе mere koje treba da budu obuhvaćene sporazumom:

- **Uvođenje procedure za naknadno agregatno dostavljanje podataka o prekograničnim kreditima i jemstvima i obezbeđenjima u vezi sa kreditnim poslovima sa inostranstvom za rezidente članica OBI putem elektronske pošte (SRB, MKD).**
- **Liberalizacija uslova za kredite i jemstva i obezbeđenja u prekograničnim transakcijama između rezidenata članica OBI (u najmanju ruku na nivo koji je već omogućen rezidentima EU), uključujući omogućavanje davanja jemstava i obezbeđenja za sve vrste tekućih i kapitalnih transakcija i sve kategorije rezidenata u članicama OBI (SRB).**
- **Omogućavanje ustupanja i prebijanja za sve vrste tekućih i kapitalnih transakcija i sve kategorije rezidenata u članicama OBI (SRB).**
- **Smanjenje administrativnih zahteva za prekogranični prenos sredstava, uključujući i prelazak na naknadno dostavljanje podataka o prilivima sredstava iz inostranstva (SRB).**
- **Pojednostavljenje registracije direktnih investicija kao preduslov za prenos sredstava u matičnu državu (MKD).**
- **Omogućavanje udruživanja novca između članica OBI.**

SRB, MKD, ALB: Urediti udruživanje novca tako da ono postane izvodivo između članica OBI. Izmeniti propise o deviznom poslovanju u Severnoj Makedoniji i Srbiji kojima se uređuju prekogranični krediti, prebijanja, jemstva i držanje depozita u inostranstvu kako bi se obezbedio regulatorni okvir za realizaciju udruživanja novca, i uneti izričitu odredbu u zakon o deviznom poslovanju Albanije kojim se dozvoljava udruživanje novca kako bi se omogućila efikasna plaćanja ka inostranstvu.

³ Pojam krediti u ostatku teksta shodno obuhvata i zajmove između rezidenata i nerezidenata (uključujući i u Prilogu 2).

- **Uvesti albanski LEK na devizna tržišta Severne Makedonije i Srbije** (MKD, SRB).
- **Liberalizovati prekogranično pružanje depozitnih usluga:** omogućiti rezidentima Severne Makedonije i Srbije da drže depozite u drugim članicama OBI (SRB, MKD).

V. SLOBODA KRETANJA LICA

Sporazum	Potpisan	Pravni status po jurisdikcijama	Primena	Razmatra se
Sporazum o međusobnom povezivanju šema za elektronsku identifikaciju građana Zapadnog Balkana	Dec. 2021.	ALB SRB MKD	Ne primenjuje se	
Sporazum o uslovima za slobodan pristup tržištu rada na Zapadnom Balkanu	Dec. 2021.	ALB SRB MKD	Ne primenjuje se	
Sporazum o međusobnom priznavanju akademskih kvalifikacija	Jun 2022.	ALB SRB Očekuje se ratifikacija u MKD	Ne primenjuje se	

VI. SLOBODA KRETANJA USLUGA (Sloboda pružanja usluga)

Sporazum	Potpisan	Pravni status po jurisdikcijama	Primena	Razmatra se
Sporazum o razumevanju o saradnji u oblasti turizma na Zapadnom Balkanu	Jun 2022.			
Sporazum o saradnji u oblasti kinematografije i audio-vizuelnih aktivnosti	Sep. 2022.			

Do sada nije potpisano nijedan sporazum kojim se previđa sloboda pružanja usluga. Međutim, potpisana su dva sporazuma o razumevanju sa ciljem podsticanja saradnje u oblastima turizma i kinematografije i audio-vizuelnih aktivnosti. Do ovog trenutka nema informacija o konkretnim rezultatima primene ovih sporazuma.

Tražnja za liberalizacijom pružanja usluga između članica OBI značajno je niža od tražnje za liberalizacijom trgovine proizvodima ili čak liberalizacije kretanja kapitala. Međutim, kada im se ovo pitanje postavi, privrednici stavljaju naglasak na liberalizaciju finansijskih usluga (koja je usko povezana sa slobodom kretanja kapitala) i liberalizaciju građevinskih usluga (priznavanje stručnih kvalifikacija, i to naročito za kretanje radnika unutar iste kompanije između članica OBI).

PRILOG 1

Drugi dokumenti potpisani u okviru OBI

- Sporazum o razumevanju o saradnji u oblasti kulture, jun 2022.
- Sporazum o razumevanju o saradnji u oblasti poreskih administracija na Zapadnom Balkanu, jun 2022.
- Memorandum o razumevanju o saradnji u katastrofama i Operativni plan u oblasti civilne zaštite, jul 2021. i septembar 2022.
- Memorandum o saradnji između Srbije i Albanije o međusobnoj podršci kod ulaganja u nove energetske kapacitete (obnovljive izvore energije i novi terminal za tečni prirodni gas (LNG) u Albaniji) i povezivanju i saradnji u razvoju kapaciteta za transport, prenos i skladištenje i rudarstvo, septembar 2022.

PRILOG 2

Pregled ograničenja na kretanje kapitala po članicama OBI.

PREGLED DEVIZNOG TRETMANA PREKOGRANIČNIH TRANSAKCIJA U ZEMLJAMA OBI				
PROPISI O DEVIZNOM POSLOVANJU	SRBIJA	SEVERNA MAKEDONIJA	ALBANIJA	PREDLOŽENO REŠENJE
Tumačenje dozvoljenosti prekograničnih transakcija	Dozvoljene su samo transakcije koje su izričito uređene Zakonom o deviznom poslovanju, ⁴ a druge transakcije su zabranjene.	Dozvoljene su samo transakcije koje su izričito uređene Zakonom o deviznom poslovanju, ⁵ a druge transakcije su zabranjene.	Nema ograničenja.	Zabranjene poslove treba izričito navesti kao takve, a sve druge aktivnosti bi trebalo smatrati dozvoljenim. Druga mogućnost je uvođenje člana o tumačenju, kojim bi se propisalo da su sve transakcije koje nisu uređene Zakonom o deviznom poslovanju dozvoljene u skladu sa drugim relevantnim zakonima. Izmene i dopune Zakona o deviznom poslovanju Srbije i Severne Makedonije.

⁴ Zakon o deviznom poslovanju („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 62/2006, 31/2011, 119/2012, 139/2014 i 30/2018).

⁵ Zakon o deviznom poslovanju („Službeni glasnik Republike Makedonije“ br. 34/01, 49/01, 103/01, 51/03, 81/08, 24/11, 135/11, 188/13, 97/15, 153/15 i 23/16 i „Službeni glasnik Republike Makedonije“ br. 110/21).

Prekogranični krediti	Prethodno izveštavanje NBS. Zahtevan i u velikoj meri diskrecioni proces koji predstavlja preduslov za povlačenje / isplatu kredita.	Prethodno izveštavanje NBMKD. Zahtevan proces koji predstavlja preduslov za povlačenje / isplatu kredita.	Nema ograničenja.	Pojednostavljenje procedure izveštavanja uvođenjem procedure za naknadno agregatno izveštavanje putem elektronske pošte (umesto fizički) uz smanjenu količinu potrebne dokumentacije. Omogućavanje privrednim društvima da dokumentaciju dostave neposredno a ne posredstvom komercijalne banke u Srbiji. <u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Član 32 (5)-(7) Zakona o deviznom poslovanju i - Odluka o izveštavanju o kreditnim poslovima sa inostranstvom.⁶ <u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju MKD:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Član 28 (3) Zakona o deviznom poslovanju i - Odluka o načinu i uslovima evidentiranja i podnošenja izveštaja o zaključenim kreditnim poslovima.⁷
	Restriktivni uslovi pod kojima rezidenti u Srbiji mogu da odobravaju kredite nerezidentima.	Nema ograničenja.	Nema ograničenja.	Liberalizacija kreditiranja dužnika-rezidenta Severne Makedonije ili Albanije kako bi se oni u najmanju ruku izjednačili sa dužnicima-rezidentima EU.

⁶ Odluka o izveštavanju o kreditnim poslovima sa inostranstvom („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 56/2013, 4/2015 i 42/2020).

⁷ Odluka o načinu i uslovima evidentiranja i podnošenja izveštaja o zaključenim kreditnim poslovima („Službeni glasnik Republike Makedonije“ br.173/2015).

(1) privredno društvo koje nije rezident EU mora biti u većinskom (direktnom) vlasništvu srpskog privrednog subjekta; i
(2) kreditor iz Srbije mora da pribavi odgovarajuće instrumente obezbeđenja naplate potraživanja (što NBS diskreaciono ocenjuje). Pored toga, srpski rezidenti uopšte ne mogu davati kredite fizičkim licima – nerezidentima, pa čak ni i nerezidentima koji su zaposleni kod domaćih privrednih subjekata, što ih stavlja u nepovoljan položaj u poređenju sa zaposlenima koji su rezidenti. Dalje, fizička lica, preduzetnici i ogranci stranih pravnih lica ne mogu odobravati kredite u inostranstvu.

Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:

- Član 23 Zakona o deviznom poslovanju i
- Članovi 1-4 Odluke o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti mogu odobravati finansijske zajmove nerezidentima i davati jemstva i druga sredstva obezbeđenja po kreditnim poslovima sa inostranstvom i kreditnim poslovima između nerezidenata.⁸

⁸ Odluka o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti mogu odobravati finansijske zajmove nerezidentima i davati jemstva i druga sredstva obezbeđenja po kreditnim poslovima sa inostranstvom i kreditnim poslovima između nerezidenata („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 32/2018, 122/2020 i 3/2021).

	Ograničenja na otplatu za kreditore koji nisu iz EU. Krediti primljeni od kreditora koji nisu iz EU (po većini osnova) ne mogu se otplatiti pre isteka jedne godine a otplata ne može početi pre isteka 6 meseci.	Nema ograničenja.	Nema ograničenja.	Uskladiti pravila o otplati kredita primljenih od rezidenata Severne Makedonije ili Albanije kako bi se oni u najmanju ruku izjednačili sa kreditima kreditora-rezidenata EU. <u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:</u> - Član 18 Zakona o deviznom poslovanju; i - Član 2a Odluke o načinu i uslovima korišćenja finansijskih kredita iz inostranstva za namene iz člana 21. stav 2. Zakona o deviznom poslovanju. ⁹
	Rezidentima Srbije ograničena je mogućnost davanja jemstava i drugih sredstava obezbeđenja za kreditne poslove sa inostranstvom, pri čemu za nerezidente koji nisu iz EU važi stroži režim. Pored toga, fizička lica rezidenti Srbije uopšte ne mogu da pružaju sredstva obezbeđenja za kredite između	Nema ograničenja.	Nema ograničenja.	Liberalizacija pravila za davanje jemstava i obezbeđenja za kreditne poslove između nerezidenata sa sedištem u Severnoj Makedoniji i/ili Albaniji, kako bi se ona u najmanju ruku izjednačila sa pravilima za poslove sa rezidentima EU. Pored toga, potrebno je liberalizovati i pravila za davanje jemstava i sredstava obezbeđenja od strane fizičkih lica – rezidenata Srbije u vezi sa prekograničnim kreditima. <u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:</u> - Član 23 Zakona o deviznom poslovanju; i - Članovi 1- 4 Odluke o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti mogu odobravati finansijske zajmove

⁹ Odluka o načinu i uslovima korišćenja finansijskih kredita iz inostranstva za namene iz člana 21. stav 2. Zakona o deviznom poslovanju („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 2/2013, 74/2013, 32/2018 i 3/2021).

	<p>nerezidenata niti prekogranične kredite, čak ni kada je privredni subjekt iz Srbije koji je dužnik u većinskom vlasništvu davaoca obezbeđenja.</p>		<p>nerezidentima i davati jemstva i druga sredstva obezbeđenja po kreditnim poslovima sa inostranstvom i kreditnim poslovima između nerezidenata.</p>
	<p>NBS može da spreči pojedinačne rezidente da daju jemstva ili sredstva obezbeđenja za kredite iz inostranstva ili odobravaju kredite nerezidentima u cilju zaštite javnog interesa i/ili očuvanja finansijske stabilnosti.</p>	<p>Nema ograničenja.</p>	<p>Nema ograničenja.</p> <p>Jasno propisati postupak i kriterijume pod kojima NBS ima pravo da spreči rezidenta da odobri kredit u inostranstvu ili pruži jemstva ili sredstva obezbeđenja za kredit iz inostranstva, i to naročito u pogledu redovnih prekograničnih kredita koji se daju srpskim rezidentima.</p>
<p>Jemstva / obezbeđenje</p>	<p>Rezidentima Srbije je ograničena mogućnost da daju i primaju jemstva i sredstva</p>	<p>Nema ograničenja.</p>	<p>Nema ograničenja.</p> <p>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Član 23 Zakona o deviznom poslovanju, i - Član 6 Odluke o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti mogu odobravati finansijske zajmove nerezidentima i davati jemstva i druga sredstva obezbeđenja po kreditnim poslovima sa inostranstvom i kreditnim poslovima između nerezidenata.
			<p>Liberalizacija pravila za davanje i primanje jemstava i sredstava obezbeđenja u poslovima sa inostranstvom kako bi se omogućilo davanje i primanje garancija i sredstava obezbeđenja u svim vrstama</p>

	<p>obezbeđenja po osnovu poslova sa inostranstvom (osim kredita) samo na mali broj slučajeva kao što su izvoz/uvoz robe i usluga ili investicioni radovi.</p> <p>Pored toga, nije predviđena mogućnost da fizička lica, preduzetnici ili ogranci stranih pravnih lica pružaju sredstva obezbeđenja u poslovima sa inostranstvom.</p> <p>Ovo ograničenje dovodi do faktičke zabrane poslova koji su inače dozvoljeni, jer su sredstva obezbeđenja često preduslov za zaključenje posla.</p>	<p>tekućih i kapitalnih operacija (primera radi, davanje sredstava obezbeđenja od strane rezidenta za potrebe obezbeđenja izvoza robe i usluga) i svim kategorijama rezidenata.</p> <p>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Član 26 Zakona o deviznom poslovanju.
Ustupanje potraživanja	Ustupanje potraživanja/dugovanja u poslovima sa inostranstvom nije uređeno na odgovarajući način.	Nema ograničenja. Nema ograničenja. Odgovarajuće uređenje ustupanja potraživanja/dugovanja (i vršenja plaćanja po tom osnovu) za sve vrste tekućih i kapitalnih transakcija i sve kategorije rezidenata.

Ustupanje potraživanja/dugovanja po osnovu „realizovanih“ spoljnotrgovinskih i kreditnih poslova sa inostranstvom je uređeno (ali nije dozvoljen rezidentima koji su fizička lica), dok ne postoje slična pravila za sve ostale vrste poslova – primera radi, za potraživanja po osnovu direktnih investicija, jemstava, poslova sa nepokretnostima i slično.

Jedini izuzetak je ustupanje potraživanja/dugovanja između dva nerezidenta, koje je uređeno za sve vrste dozvoljenih poslova.

Pored toga, zahtev za pribavljanje prethodnog odobrenja državnih organa za određena ustupanja potraživanja suviše je restriktivan i nije sasvim jasan.

Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:

- Članovi 7, 20 i 33 Zakona o deviznom poslovanju.

Prebijanje	<p>Postojeća pravila o prebijanju ograničena su samo na pojedine vrste poslova sa inostranstvom i ne odnose se na fizička lica – rezidente.</p> <p>Moguće je prebijanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) dugovanja i potraživanja po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga (izvoza i uvoza), i (ii) dugovanja i potraživanja po osnovu određenih kreditnih poslova sa inostranstvom i direktnih investicija, realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga (izvoza i uvoza) i ulaganja u nepokretnosti. 	<p>Nema ograničenja.</p> <p>Nema ograničenja.</p>	<p>Proširiti mogućnost prebijanja i na druge vrste poslova i na sve kategorije rezidenata.</p> <p><u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Član 6 Zakona o deviznom poslovanju, i - Podzakonski akti koji se odnose na ovaj član.¹⁰
-------------------	--	---	---

¹⁰ Uredba o načinu prebijanja dugovanja i potraživanja po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 59/2013) i Uredba o uslovima i načinu prebijanja dugovanja i potraživanja po osnovu kreditnih poslova sa inostranstvom u devizama („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 59/2013).

	Prebijanje nije omogućeno fizičkim licima – rezidentima.			
Depoziti	Rezidentima Srbije je ograničeno pravo da drže depozite u inostranim bankama.	Rezidentima Severne Makedonije je ograničeno pravo da drže depozite u inostranim bankama	Nema ograničenja.	<p>Proširiti spisak osnova po kojima rezidenti Srbije mogu da drže depozite u inostranim bankama.</p> <p>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB: Odluka o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti mogu držati devize na računu kod banke u inostranstvu.¹¹</p>
Udruživanje novca	Privrednim subjektima iz Srbije nije omogućen ni obračunsko niti stvarno prekogranično udruživanje novca.	Nepostojanje propisa o udruživanju novca.	Nepostojanje propisa o udruživanju novca.	<p>Izmene i dopune podzakonskih akata kojima se uređuju kreditni poslovi sa inostranstvom, prebijanje, jemstva i držanje deviza na računima u inostranstvu u Srbiji i Severnoj Makedoniji, odnosno unošenje izričitih odredbi u zakon o deviznom poslovanju Albanije kojim se dozvoljava udruživanje novca i tako omogućavaju efikasna plaćanja. Kod propisivanja ovih mehanizama mogla bi se razmotriti njihova fazna primena. Udruživanje novca bi se za</p>

¹¹ Odluka o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti mogu držati devize na računu kod banke u inostranstvu („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 31/2012, 71/2013, 98/2013, 125/2014, 102/2015, 37/2018 i 13/2020).

¹² Odluka o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti koji nisu ovlašćene banke mogu držati račune kod banaka u inostranstvu i domaći privredni subjekti mogu otvarati račune kod banaka u inostranstvu („Službeni glasnik Republike Makedonije“ br. 42/2016).

			početak moglo dozvoliti samo privrednim subjektima u okviru inicijative „Otvoreni Balkan“, a kasnije bi se ta mogućnost mogla uvesti i za transakcije sa drugim inostranim kompanijama.
Prilivi sredstava iz inostranstva	Pravila kojima se uređuju odlivi i prilivi sredstava iz inostranstva ne omogućavaju potpunu automatizaciju platnog prometa sa inostranstvom.	Nema ograničenja.	<p>Smanjenje zahteva za prekogranični prenos sredstava. Naročito je potrebno omogućiti rasknjižavanje priliva sredstava iz inostranstva bez prethodnog dostavljanja obaveštenja o osnovu priliva banci.</p> <p>Ako su ove informacije potrebne za vođenje statistike, to obaveštenje se može dostaviti naknadno i elektronskim putem u određenim vremenskim intervalima, i, ako je to moguće, neposredno od strane privrednih subjekata a ne putem komercijalne banke (primera radi, mesečno, kvartalno i slično). Za fizička lica je potrebno omogućiti automatsko rasknjižavanje svih priliva iz inostranstva, odnosno bez izuzetaka u pogledu obaveštavanja banke o pojedinim osnovima priliva. Podaci o fakturama ne treba da budu uslov za prenose po osnovu izvoznih i uvoznih poslova.</p> <p><u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Uputstvo za sprovođenje Odluke o uslovima i načinu obavljanja platnog prometa sa inostranstvom.¹³

¹³ Uputstvo za sprovođenje Odluke o uslovima i načinu obavljanja platnog prometa sa inostranstvom („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 24/2007, 31/2007, 41/2007, 3/2008, 61/2008, 120/2008, 38/2010, 92/2011, 62/2013, 51/2015, 111/2015, 82/2017, 98/2020, 154/2020, 66/2021 i 92/2021).

Prekogranične donacije, grantovi i druga nepovratna davanja	Nije uređen tretman priliva i odliva po osnovu prekograničnih donacija, grantova i drugih nepovratnih davanja između pravnih lica, pri čemu domaći privredni subjekti imaju potrebu da učestvuju kao primaoci ili davaoci.	Nema ograničenja.	Nema ograničenja.	Uneti pravila u Zakon o deviznom poslovanju kojima se izričito omogućava privrednim subjektima iz Srbije da primaju ili daju prekogranične donacije, grantove i druga nepovratna davanja.
Konverzija valute	Albanski LEK nije priznat kao konvertibilna valuta na deviznom tržištu Srbije.	Albanski LEK nije priznat kao konvertibilna valuta na deviznom tržištu Severne Makedonije.	Nema ograničenja.	Uneti albanski lek u Odluku o vrstama deviza i efektivnog stranog novca koje se kupuju i prodaju na deviznom tržištu Srbije¹⁴ i Odluku o načinu utvrđivanja i objavljivanja privremenih kurseva Narodne banke Republike Severne Makedonije.¹⁵
Prenos kapitala u matičnu državu	Nema ograničenja, osim što je potreban dokaz o izmirenim poreskim obavezama za prenos sredstava sa računa nerezidenta u inostranstvo.	Pravila o registraciji utiću na prenos kapitala u matičnu državu. Direktna ulaganja rezidenata u inostranstvu i nerezidenata u Severnoj Makedoniji moraju biti registrovana. U suprotnom, zabranjeni su prenos sredstava u matičnu državu, prenos	Nema ograničenja.	Dodatno pojednostavljenje pravila u Severnoj Makedoniji uvođenjem dostavljanja obaveštenja elektronskom poštom (umesto fizički), uz manji obim neophodne dokumentacije ili na sličan način. <u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju MKD:</u> - Članovi 7, 8 i 9 Zakona o deviznom poslovanju, i

¹⁴ „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 3/2018, 65/2019, 107/2021 i 111/2022.

¹⁵ „Službeni glasnik Republike Severne Makedonije“ br. 224/2022.

	sredstava ostvarenih prodajom udela u privrednom subjektu i prenos ostatka likvidacione mase.	- Podzakonski akti doneti u skladu sa njim. ¹⁶
--	---	---

PREGLED TRETMANA DEVIZNOG POSLOVANJA SA INOSTRANSTVOM U ZEMLJAMA OBI

PROPISI O DEVIZNOM POSLOVANJU	SRBIJA	SEVERNA MAKEDONIJA	ALBANIJA	PREDLOŽENO REŠENJE
Tumačenje deviznog poslovanja	Dozvoljene su samo transakcije koje su izričito uređene Zakonom o deviznom poslovanju, ¹⁷ a druge transakcije su zabranjene.	Dozvoljene su samo transakcije koje su izričito uređene Zakonom o deviznom poslovanju, ¹⁸ a druge transakcije su zabranjene.	Nema ograničenja.	<p>Zabranjene poslove treba izričito navesti kao takve, a sve druge aktivnosti bi trebalo smatrati dozvoljenim. Druga mogućnost je uvođenje člana sa tumačenjem pojmove, kojim bi se propisalo da su sve transakcije koje nisu uređene Zakonom o deviznom poslovanju dozvoljene u skladu sa drugim relevantnim zakonima.</p> <p>Izmene i dopune Zakona o deviznom poslovanju Srbije i Severne Makedonije.</p>
Kreditni poslovi sa inostranstvom	Prethodno izveštavanje NBS. Zahtevan proces koji se u velikoj meri sprovodi uz vršenje diskrecionih ovlašćenja	Prethodno izveštavanje NBNMK. Zahtevan proces koji predstavlja preduslov za povlačenje / isplatu kredita.	Nema ograničenja.	<p>Pojednostavljenje procedure izveštavanja uvođenjem objedinjene procedure za naknadno obaveštavanje putem elektronske pošte (umesto fizički) uz smanjenu količinu potrebne dokumentacije. Omogućavanje privrednim društvima da dokumentaciju dostave</p>

¹⁶ Pravilnik o načinu registracije, unosa i forme, sadržine i vođenja registra direktnih ulaganja nerezidenata u Republici Makedoniji („Službeni glasnik Republike Makedonije“ br. 122/2008) i Pravilnik o načinu registracije, unosa i forme, sadržine i vođenja registra direktnih ulaganja rezidenata u inostranstvu („Službeni glasnik Republike Makedonije“ br. 122/2008).

¹⁷ Zakon o deviznom poslovanju („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 62/2006, 31/2011, 119/2012, 139/2014 i 30/2018).

¹⁸ Zakon o deviznom poslovanju („Službeni glasnik Republike Makedonije“ br. 34/01, 49/01, 103/01, 51/03, 81/08, 24/11, 135/11, 188/13, 97/15, 153/15 i 23/16 i „Službeni glasnik Republike Makedonije“ br. 110/21).

	i predstavlja preduslov za povlačenje / isplatu kredita.	neposredno a ne posredstvom komercijalne banke u Srbiji.
		<p><u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Član 32 (5)-(7) Zakona o deviznom poslovanju i - Odluka o izveštavanju o kreditnim poslovima sa inostranstvom.¹⁹ <p><u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju MKD:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Član 28 (3) Zakona o deviznom poslovanju i - Odluka o načinu i uslovima evidentiranja i podnošenja izveštaja o zaključenim kreditnim poslovima.²⁰

¹⁹ Odluka o izveštavanju o kreditnim poslovima sa inostranstvom („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 56/2013, 4/2015 i 42/2020).

²⁰ Odluka o načinu i uslovima evidentiranja i podnošenja izveštaja o zaključenim kreditnim poslovima („Službeni glasnik Republike Makedonije“ br.173/2015).

(2) zajmodavac iz Srbije mora da pribavi odgovarajuće instrumente obezbeđenja naplate potraživanja (što NBS ocenjuje vršenjem diskrecionih ovlašćenja). Pored toga, rezidenti SRB uopšte ne mogu davati zajmove fizičkim licima – nerezidentima, pa čak ni i nerezidentima koji su zaposleni kod domaćih privrednih subjekata, što ih stavlja u nepovoljan položaj u poređenju sa zaposlenima koji su rezidenti. Dalje, fizička lica, preduzetnici i domaća zavisna društva inostranih privrednih subjekata ne mogu odobravati kredite u inostranstvu.

nerezidentima i davati jemstva i druga sredstva obezbeđenja po kreditnim poslovima sa inostranstvom i kreditnim poslovima između nerezidenata.²¹

---

²¹ Odluka o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti mogu odobravati finansijske zajmove nerezidentima i davati jemstva i druga sredstva obezbeđenja po kreditnim poslovima sa inostranstvom i kreditnim poslovima između nerezidenata („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 32/2018, 122/2020 i 3/2021).

	Ograničenja na otplatu za kreditore koji nisu iz EU. Zajmovi primljeni od kreditora koji nisu iz EU (po većini osnova) ne mogu se otplatiti pre isteka jedne godine a otplata ne može početi pre isteka 6 meseci.	Nema ograničenja.	Nema ograničenja.	Uskladiti pravila o otplati kredita primljenih od rezidenata Severne Makedonije ili Albanije kako bi se oni u najmanju ruku izjednačili sa kreditima kreditora-rezidenata EU. <u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:</u> - Član 18 Zakona o deviznom poslovanju; i - Član 2a Odluke o načinu i uslovima korišćenja finansijskih kredita iz inostranstva za namene iz člana 21. stav 2. Zakona o deviznom poslovanju. ²²
	Rezidentima Srbije ograničena je mogućnost davanja jemstava i drugih sredstava obezbeđenja za kreditne poslove sa inostranstvom, pri čemu za nerezidente koji nisu iz EU važi stroži režim. Pored toga, fizička lica koja su državlјani ili rezidenti Srbije uopšte ne mogu da pružaju sredstva obezbeđenja za	Nema ograničenja.	Nema ograničenja.	Liberalizacija pravila za davanje jemstava i obezbeđenja za kreditne poslove između nerezidenata sa sedištem u Severnoj Makedoniji i/ili Albaniji, kako bi se ona u najmanju ruku izjednačili sa pravilima za poslove sa rezidentima EU. Pored toga, potrebno je liberalizovati i pravila za davanje jemstava i sredstava obezbeđenja od strane fizičkih lica – rezidenata Srbije u pogledu kreditnih poslova sa inostranstvom. <u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:</u> - Član 23 Zakona o deviznom poslovanju; i - Članovi 1- 4 Odluke o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti mogu odobravati finansijske zajmove

²² Odluka o načinu i uslovima korišćenja finansijskih kredita iz inostranstva za namene iz člana 21. stav 2. Zakona o deviznom poslovanju („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 2/2013, 74/2013, 32/2018 i 3/2021).

	kredite primljene iz inostranstva ili kreditne poslove sa inostranstvom, čak ni kada je privredni subjekt iz Srbije koji je zajmoprimac u većinskom vlasništvu davaoca obezbeđenja.		nerezidentima i davati jemstva i druga sredstva obezbeđenja po kreditnim poslovima sa inostranstvom i kreditnim poslovima između nerezidenata.
	NBS može da spreči pojedinačna fizička lica – rezidente da daju jemstva ili sredstva obezbeđenja za kredite iz inostranstva ili odobravaju kredite nerezidentima u cilju zaštite javnog interesa i/ili očuvanja finansijske stabilnosti.	Nema ograničenja. Nema ograničenja.	Jasno propisati postupak i kriterijume pod kojima NBS ima pravo da spreči rezidenta da odobri kredit u inostranstvu ili pruži jemstva ili sredstva obezbeđenja za kredit iz inostranstva , i to naročito u pogledu redovnih dolaznih kreditnih poslova sa inostranstvom.
Jemstva / obezbeđenje	Rezidentima Srbije je ograničena mogućnost da daju i primaju jemstva i	Nema ograničenja. Nema ograničenja.	Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB: <ul style="list-style-type: none"> - Član 23 Zakona o deviznom poslovanju, i - Član 6 Odluke o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti mogu odobravati finansijske zajmove nerezidentima i davati jemstva i druga sredstva obezbeđenja po kreditnim poslovima sa inostranstvom i kreditnim poslovima između nerezidenata. Liberalizacija pravila za davanje i primanje jemstava i sredstava obezbeđenja u poslovima sa inostranstvom kako bi se omogućilo davanje i primanje garancija i

	<p>sredstva obezbeđenja po osnovu poslova sa inostranstvom (osim kredita) samo na mali broj slučajeva kao što su izvoz/uvoz robe i usluga ili investicioni radovi. Pored toga, nije predviđena mogućnost da fizička lica, preduzetnici ili domaća zavisna društva inostranih privrednih subjekata pružaju sredstva obezbeđenja u poslovima sa inostranstvom.</p> <p>Ovo ograničenje dovodi do faktičke zabrane poslova koji su inače dozvoljeni, jer su sredstva obezbeđenja često preduslov za zaključenje posla.</p>	<p>sredstava obezbeđenja u svim vrstama tekućih i kapitalnih operacija (primera radi, davanje sredstava obezbeđenja od strane rezidenta za potrebe obezbeđenja izvoza robe i usluga) i svim kategorijama rezidenata.</p> <p><u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Član 26 Zakona o deviznom poslovanju.
Ustupanje potraživanja	<p>Ustupanje potraživanja u poslovima sa inostranstvom nije</p>	<p>Nema ograničenja.</p> <p>Nema ograničenja.</p> <p>Odgovarajuće uređenje ustupanja potraživanja (i vršenja plaćanja po tom osnovu) za sve vrste tekućih i kapitalnih transakcija i sve kategorije rezidenata.</p>

uređeno na odgovarajući način.
Ustupanje potraživanja po osnovu „realizovanih“ spoljnotrgovinskih i kreditnih poslova sa inostranstvom je uređen (ali nije dozvoljen rezidentima koji su fizička lica), dok ne postoje slična pravila za sve ostale vrste poslova – primera radi, za potraživanja po osnovu direktnih ulaganja, jemstava, poslova sa nepokretnostima i slično.
Jedini izuzetak je ustupanje potraživanja između dva nerezidenta, koje je uređeno za sve vrste dozvoljenih poslova.
Pored toga, zahtev za pribavljanje prethodnog odobrenja državnih organa za određena ustupanja potraživanja suviše je restriktivan i nije sasvim jasan.

Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:

- Članovi 7, 20 i 33 Zakona o deviznom poslovanju.

Prebijanje	<p>Postojeća pravila o prebijanju ograničena su samo na pojedine vrste poslova sa inostranstvom i ne odnose se na fizička lica – rezidente.</p> <p>Moguće je prebijanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> (iii) dugovanja i potraživanja po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga (izvoza i uvoza), i (iv) dugovanja i potraživanja po osnovu određenih kreditnih poslova sa inostranstvom i direktnih ulaganja, realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga (izvoza i uvoza) i ulaganja u nepokretnosti. 	<p>Nema ograničenja.</p> <p>Nema ograničenja.</p>	<p>Proširiti mogućnost prebijanja i na druge vrste poslova i na sve kategorije rezidenata.</p> <p><u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Član 6 Zakona o deviznom poslovanju, i - Podzakonski akti koji se odnose na ovaj član.²³
------------	---	---	---

²³ Uredba o načinu prebijanja dugovanja i potraživanja po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 59/2013) i Uredba o uslovima i načinu prebijanja dugovanja i potraživanja po osnovu kreditnih poslova sa inostranstvom u devizama („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 59/2013).

	Prebijanje nije omogućeno fizičkim licima – rezidentima.			
Depoziti	Rezidentima Srbije je ograničeno pravo da drže depozite u inostranim bankama.	Rezidentima Severne Makedonije je ograničeno pravo da drže depozite u inostranim bankama	Nema ograničenja.	<p>Proširiti spisak osnova po kojima rezidenti Srbije mogu da drže depozite u inostranim bankama.</p> <p>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB: Odluka o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti mogu držati devize na računu kod banke u inostranstvu.²⁴</p> <p>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju MKD: Odluka o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti koji nisu ovlašćene banke mogu držati račune kod banaka u inostranstvu i domaći privredni subjekti mogu otvarati račune kod banaka u inostranstvu.²⁵</p>
Udruživanje gotovine	Privrednim subjektima iz Srbije nije omogućen ni obračunsko niti stvarno prekogranično udruživanje gotovine.	Nepostojanje propisa o udruživanju gotovine.	Nepostojanje propisa o udruživanju gotovine.	<p>Izmene i dopune podzakonskih akata kojima se uređuju kreditni poslovi sa inostranstvom, prebijanje, jemstva i držanje deviza na računima u inostranstvu u Srbiji i Severnoj Makedoniji, odnosno unošenje izričitih odredbi u zakon o deviznom poslovanju Albanije kojim se dozvoljava udruživanje gotovine i tako omogućavaju efikasna plaćanja. Kod propisivanja ovih mehanizama mogla bi se razmotriti njihova fazna primena. Udruživanje gotovine bi se za</p>

²⁴ Odluka o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti mogu držati devize na računu kod banke u inostranstvu („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 31/2012, 71/2013, 98/2013, 125/2014, 102/2015, 37/2018 i 13/2020).

²⁵ Odluka o uslovima pod kojima i načinu na koji rezidenti koji nisu ovlašćene banke mogu držati račune kod banaka u inostranstvu i domaći privredni subjekti mogu otvarati račune kod banaka u inostranstvu („Službeni glasnik Republike Makedonije“ br. 42/2016).

			početak moglo dozvoliti samo privrednim subjektima u okviru inicijative „Otvoreni Balkan“, a kasnije bi se ta mogućnost mogla uvesti i za transakcije sa drugim inostranim kompanijama.
Prilivi sredstava iz inostranstva	Pravila kojima se uređuju prilivi sredstava iz inostranstva ne omogućavaju potpunu automatizaciju platnog prometa sa inostranstvom.	Nema ograničenja.	<p>Relaksiranje zahteva za prekogranični prenos sredstava. Naročito je potrebno omogućiti rasknjižavanje priliva sredstava iz inostranstva bez prethodnog dostavljanja obaveštenja o osnovu priliva banci. Ako su ove informacije potrebne za vođenje statistike, to obaveštenje se može dostaviti naknadno i elektronskim putem u određenim vremenskim intervalima, i, ako je to moguće, neposredno od strane privrednih subjekata a ne putem komercijalne banke (primera radi, mesečno, kvartalno i slično). Za fizička lica je potrebno omogućiti automatsko rasknjižavanje svih priliva iz inostranstva, odnosno bez izuzetaka u pogledu obaveštavanja banke o pojedinim osnovima priliva. Podaci o fakturama ne treba da budu uslov za prenose po osnovu izvoznih i uvoznih poslova.</p> <p><u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju SRB:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Uputstvo za sprovođenje Odluke o uslovima i načinu obavljanja platnog prometa sa inostranstvom.²⁶

²⁶ Uputstvo za sprovođenje Odluke o uslovima i načinu obavljanja platnog prometa sa inostranstvom („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 24/2007, 31/2007, 41/2007, 3/2008, 61/2008, 120/2008, 38/2010, 92/2011, 62/2013, 51/2015, 111/2015, 82/2017, 98/2020, 154/2020, 66/2021 i 92/2021).

Prekogranične donacije, grantovi i druga nepovratna davanja	Nije uređen tretman prekograničnih donacija, grantova i drugih nepovratnih davanja između pravnih lica u kojima domaći privredni subjekti učestvuju kao primaoci ili davaoci.	Nema ograničenja.	Nema ograničenja.	Uneti pravila u Zakon o deviznom poslovanju kojima se izričito omogućava privrednim subjektima iz Srbije da primaju ili daju prekogranične donacije, grantove i druga nepovratna davanja.
Konverzija valute	Albanski lek nije priznat kao konvertibilna valuta na deviznom tržištu Srbije.	Albanski lek nije priznat kao konvertibilna valuta na deviznom tržištu Severne Makedonije.	Nema ograničenja.	Uneti albanski lek u Odluku o vrstama deviza i efektivnog stranog novca koje se kupuju i prodaju na deviznom tržištu Srbije²⁷ i Odluku o načinu utvrđivanja i objavljivanja privremenih kurseva Narodne banke Republike Severne Makedonije.²⁸
Prenos kapitala u matičnu državu	Nema ograničenja, osim što je potreban dokaz o izmirenim poreskim obavezama za prenos sredstava sa računa nerezidenta u inostranstvo.	Pravila o registraciji uticu na prenos kapitala u matičnu državu. Direktna ulaganja rezidenata u inostranstvu i nerezidenata u Severnoj Makedoniji moraju biti registrovana. Osim toga, zabranjeni su prenos sredstava u matičnu državu, prenos sredstava ostvarenih	Nema ograničenja.	Dodata pojednostavljenje pravila u Severnoj Makedoniji uvođenjem dostavljanja obaveštenja elektronskom poštom (umesto fizički), uz manji obim neophodne dokumentacije ili na sličan način. <u>Izmene i dopune propisa o deviznom poslovanju MKD:</u> - Članovi 7, 8 i 9 Zakona o deviznom poslovanju, i - Podzakonski akti doneti u skladu sa njim. ²⁹

²⁷ „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 3/2018, 65/2019, 107/2021 i 111/2022.

²⁸ „Službeni glasnik Republike Severne Makedonije“ br. 224/2022.

²⁹ Pravilnik o načinu registracije, unosa i forme, sadržine i vođenja registra direktnih ulaganja nerezidenata u Republici Makedoniji („Službeni glasnik Republike Makedonije“ br. 122/2008) i Pravilnik o načinu registracije, unosa i forme, sadržine i vođenja registra direktnih ulaganja rezidenata u inostranstvu („Službeni glasnik Republike Makedonije“ br. 122/2008).

---

prodajom udela u
privrednom subjektu i
prenos ostatka
likvidacione mase.